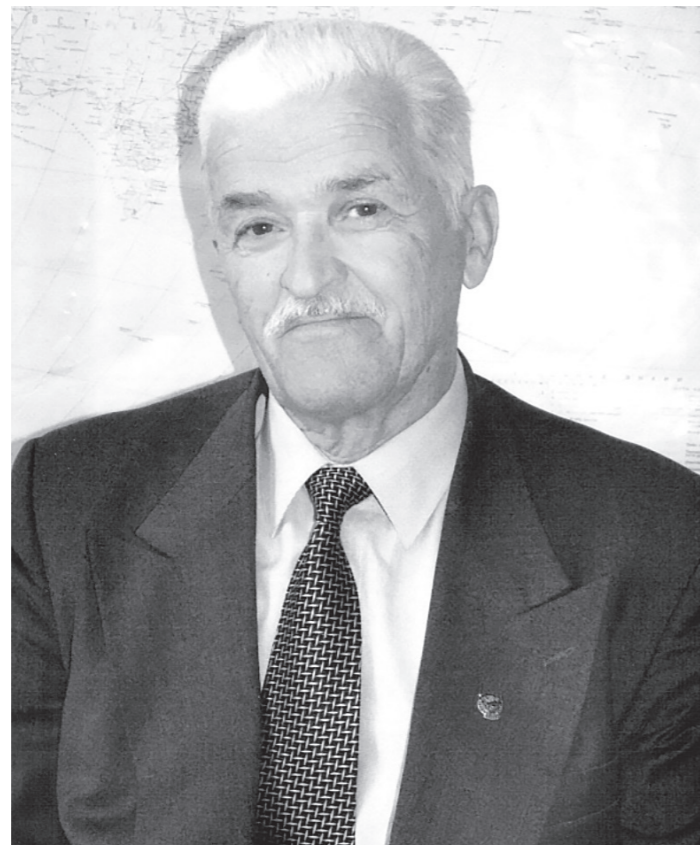

Катчиланы Ахматха – 90 джыл

КЪАРАЧАЙНЫ МАХТАУЛУ УЛАНЫ

Туугъан джуртуна, халкъына сыймеклиги улуу болган, джамагъатха, къралгъа халал къуллукъ этиб джашаган, джюрек къыллары кыуанч келтирмегиче учунган ашхы адамланы бириди биз хапарын айтырга излеген Катчиланы Абдулну джашы Ахмат. Ол, чомартлыкъга, сабырлыкъга бълениб джашайды. Къарачай-Черкес Республиканы белгилли джамагъат-политика къуллукъчысы.

Ахмат 1936-чы джыл алтотур (март) айны 15-де Баяутда Абдулну ишчи, урунуу багъалатхан юйдегисинде туугъанды. Сабий заманында атасы бла бирге кыойла кютгенди, мамукъ тюздеде ишлегенди. Ол алай бла джерчиликке, малчылыкъга гитче заманындан юренгенди. Кыыйын иш аны сабий санларын чыныкъдырады. Ахмат гитчелигинден да билим алырга тырмашыб, орта школну джетишимли бошайды. Таулу джаш, билимин андан ары ёсдюрюрге излеб, Чимкент шахарда Къазак технология институтну къурулуш факультетине кириб, аны джетишимли тауусады. Ол дипломну алгандан сора, кърал аны «Карачаево-Черкес селъстрой» деген трестини Къарачай шахарда 428-чи номерли ПМК-сына ПТО-ну тамадасы этиб иеди. Ол былайда фахму-суну, тирилигини кючюн таныта ишлейди. Аны бир джыл бла джарымдан Зеленчук станседе 554-чи ПМК-гъа баш инженер этиб саладыла. 1965-чи джыл къурулуш къб бардырылган джерге, Хабезге, кечюредиле. Иш къб бола, джаш устаны сынамы да ёсе барады. 1970-чи джыл, Дагъыстанда джер тебернеу болган сагъатда, аны терен фахмусу, билими, тирилиги, къураулулукъ кючю толду ачылады.

техникасын алыб, ары барады. Къарачай-Черкесияны къурулушчулары алагъа салынган ёсдюреди, адамланы социал-экономика джашу болумларын келтирюр муратда къб зат этиб кюре-

Ахматны башчылыкъы бла «Джэгетей», «Красногор» совхозланы урунууу джай лагерлери, солуу базалары, Элтаркъачда, Буково посёлкада сабий садла, Джэгетей Аягъы район больницаны хирургия бёлюму, Красногор станседе орта школ, Преградна станседе Связны узели, машина станция, Джэгетей Аягъы шахарда, Зеленчук станседе, Буково посёлкада, Преградна станседе, Медногорский посёлкада, Тюблеринде тюкенлери, джашу турмушха джораланган объектлери болган къб фатарлы юйле ишленгендиле.

Аны мийик джетишимли къатларгъа мадар берген къурау кючю бла, артына кетиб турган «Карачаево-Черкеспромстрой» деген трест юлгюлю предприятини дараджасына чыкъганды. Кърал, аны улуу джетишимлерине багъа бере, Катчи улугъа «РСФСР-ни махтаулу къурулушчу» деген сыйлы аты бергенди. Ол СССР-ни Министрлерини Советини саугъасына да лаураты болганды. Аны усталыгыны, джашу джолуну юсюнден джергили эмда ара басмада къб статья, хапар, очерк басмаланганды. Ахматны юсюнден «Личность в эпоху перемен» деген ат бла кино салынганды.

Катчи улуу Къарачай-Черкес Республиканы Халкъ Джыйылыуу (Парламентини) биринчи чакъырууу депутаты болганды. Вице-премьер, Къарачай-Черкес Республиканы Правительствосуну Президиумуну члени болган сагъатында, бёлек заманны КъЧР-ни Правительствосуну тамадасы борчларын да толтурганды.

Андан сора, Ахмат джамагъат-политика ишле бла къб юрешгенди, къариуун, кючюн халкъына атаб, адамлагъа джарган ишле бардырганды. «Шохлаукъ», «Алан» деген джамагъат бирлешликке тамадалыкъ этгенди. Къб джылланы «Къарачай –

Андан сора, Ахмат джамагъат-политика ишле бла къб юрешгенди, къариуун, кючюн халкъына атаб, адамлагъа джарган ишле бардырганды. «Шохлаукъ», «Алан» деген джамагъат бирлешликке тамадалыкъ этгенди. Къб джылланы «Къарачай –

Андан сора, Ахмат джамагъат-политика ишле бла къб юрешгенди, къариуун, кючюн халкъына атаб, адамлагъа джарган ишле бардырганды. «Шохлаукъ», «Алан» деген джамагъат бирлешликке тамадалыкъ этгенди. Къб джылланы «Къарачай –

Андан сора, Ахмат джамагъат-политика ишле бла къб юрешгенди, къариуун, кючюн халкъына атаб, адамлагъа джарган ишле бардырганды. «Шохлаукъ», «Алан» деген джамагъат бирлешликке тамадалыкъ этгенди. Къб джылланы «Къарачай –

алан халкъ» деген джамагъат бирлешлики Къартларыны советини тамадасы болуб турганды. Джигер, джигит таулу улан къарачай халкъны реабилитация этдириуу джаны бла бардырылган ишлеге да тири къошулганды. Аны башламчылыкъы бла къб иш баджарылганды.

Къарачай-Черкес Республиканы Башчысы Темрезланы Рашид 2015-чи джыл Ахматны, халкъланы арасында къарнаш шохлукъну кючюн бегитирге, адамланы социал-экономика джашуларын игилендириуге, регионну производствосун, тин, иннет кючюн бегитирге къошхан энчи юлюшю ючюн, Къарачай-Черкесияны баш саугъасы бла – «Къарачай-Черкес Республиканы аллында махтаулу ишлери ючюн» деген орден бла – саугъалаганды.

Ахмат Акачыланы Магометни кызы Тамара бла джашауун бир этгенди. Тамара Осетияда кърал медицина институтну бошаб, врач-терапевт усталыкъ алыб чыкъганды. Ол Къарачай, Черкеск шахарланы больницаларында ишле, атын сый бла айтдырыб, къб адамдан разылыкъ табганды. Алагъа эки сабий туугъанды. Руслан Черкескеде кърал къурулуш институтну бошаганды. Ол къурулуш джаны бла тыйыншы къуллукълада джетишимли ишлегенди. Москвада джашайды, юч сабий барды.

Бэла да баш билим алыб, усталыгы бла ишлегенди. Аны эки сабий барды.

Тамарагъа 87 джыл болады, Ахмат бла Тамара тынч-рахат, бир-бирин ангылаб, 57 джыл бирге джашайдыла.

Ахмат адамлыкъны, ишленмеклики юлгюсю болуб, адамланы арасында шохлукъну бегите, халкъыны сыйын келтире, мийик дараджаны иеленгенди.

90 джыл толганы бла алгышлай, биз Ахматха кючлю саулуукъ, узакъ ёмюр, къууанч, насыб, рахат джашау теджейбиз.

ЛЕПШОКЪЛАНЫ Хусеин.

РАМАЗАН АЙДА СУУАБЛЫКЪ ИШЛЕ

Аллахха шукур, быйыл да Рамазан айны ахыр кюнюне сау-эсен джетдик. Республикабызда, болуучусуча, ораза ай тынч-рахат халда ётдю. Ийманы-бызгъа ийман, береке-тибизге берекет къошхан мелхум ай болсун, этилген къуллукъланы Улуу Аллах къабыл этиб алсын, деб тилейбиз.

Джюрекни къууандыргъан неди десегиз, джума кюнледе мегжит-лерибизни джасауучу джаш тёлю тарауих (трапы) намазгъа алгъындан да къб болуб джюрюгенди. Алайын чертиб айтады КъЧР-ни муфтийи Эриккенланы Мухаммат хаджи.

Абу Ханифаны масхабында, республиканы бютеу мегжитлеринде тарауихни 20 рекъагъаты толусу бла къылыннганды. Аланы талайында, сёз ючюн, Черкескеде ара мегжитде, Юбилейный тийрени мегжитинде, Джэгетей Аягъы районну ара мегжитинде, Ислам институтдагында хафизле, имамчылыкъ этиб, трапы намазлада Къур'анны толусу бла окуп чыкъгандыла.

Рамазан айда ораза тутханлагъа аууз ачдыргъаны улуу сууаблыкын Файгъамбарыбыз (гъ.с.) айтханды. Ол затха бизде къачан да улуу магъана берилгенди. Бу арт эки джылда уа ол бютюдан да бек тири джюрюш алгъанды. Былтыр Черкескеде, ара мегжитни арбазында «Шатёр Ифтар» деб, шатырла къуруб, ингри сайын джюзеле бла адамлагъа анда дамлы хантла бла аууз ачдырыб турган эдиле. Ораза айны ичинде

алайда аууз ачханлары бютеулей саны 18 миннге джетген эди.

Быйыл ол иш андан да таб къуралганды. Ара мегжитни туб къатында (цокольный этаж) бир джолгъа 700-ден аслам адамгъа тепси салынды. Быйыл да талай адам, ёлгенлерине багъышлаб, алайгъа барган джамагъатха аууз ачдыргъандыла. Республиканы Башчысы Темрезланы Рашидны атындан къуралган республикан ифтаргъа уа 1500 адамгъа тепси джасалган эди. Дагъыда КъЧР-ни Правительствосу, Черкеск шахарны мэриясы, «Сатурн» фирма, Хабезде гипс завод, хыйсабы болган адамла кеслери энчи ифтарла этдиргендиле.

Республиканы Башчысы атындан бютеу районланы администрациялары да къурагъандыла аллай ифтарланы.

Аны бла да къалмай, КъЧР-ни Муслиманларыны дин управленийсини джангы ачылган «Нур» деген фонду ораза айны ичинде талай сууаблыкъ иш этгенди. «Ифтар за

рулём» деб, джолда къалган адамлагъа хазыр ушхууурла бла аууз ачдырыб турганды. Дагъыда 1000 адамгъа ашарыкъла (продуктовый набор) чачхандыла. Башха тюрлю болушлукъ ишлени да этеди ол фонду юсю бла муфтият. Сёз ючюн, джашаган юйлерни тозураб, оюлургъа джетиб турган бир юйдегини ол джарсыууна къайгырыб, бу кюнледе мекям бла кюреше турадыла...

Алайды да, сыйлы Рамазан айны ичинде бутукъу сууаблыкъ ишле этилгендиле. Сау болсун, республиканы муфтийи Эриккенланы Мухаммат хаджини башчылыкъы бла баджарылган сууаб ишле бусагъатда къб болгандыла. Ары айланыб кърал власть бла, бери айланыб джамагъат бла келишиб, джаш тёлюге да тилин ангылатыб, къаджыкъмай кюрешгени ючюн, анга кёбле разылыкъ билдире-диле. Аллахны разылыкъын табысын ол, аны биргесине иш бардыргъан джашла да.

ЁЗДЕНЛАНЫ Якуб.

КъЧР-ни Башчысыны эмда Правительствосуну пресс-къуллугъу билдиреди

ТАБЛЫКЪЛА КЪУРАЙ...

Алтотур (март) айны 17-де КъЧР-ни Башчысы Темрезланы Рашид страховка этген къралда эм улуу компанияланы бирге тобешгенди.

Тюбешюде страховка джумушла бла ким да эркин хайырланарча мадарла къурауну, республикада джашагъанлары страховкени бла байламлы эркинликперин джакълауу юсюнден сёлешингенди. Тюбешюге къошулганла цифра

сервислени айнытыугъа, страховка этген компанияны адамла эмда организацияла бла байламлыкъ джюрютююне айырыб улуу эс бленгенди.

Аны бла да къалмай, тюбешюде Къарачай-Черкесияда джашагъанлагъа страховка выплаланы тёлёуно болджалын къыскартынуу, эл мюлк санагъатда урунганлагъа болушлукъ этиуно, адамлагъа ОСАГО-ну багъасын тюшюрюно юсюнден сёлешингенди.

Къырымда Эресейни къурамына къошулууна Къырымда 96,77 процент (1 233 002 адам), Севастополда да 95,6 процент (262 041 адам) чёб атылганды. Республика Украинаны къурамында болурун Къырымда 31 997 адам (2,51 процент), Севастополда 9 250 адам (3,37 процент) джакълаганды.

Къырымда сайлаулагъа къошулганды саны 83,1 процент. Севастополда 89,5 процент болганды. Референдум къалай баргъанына 21 къралдан (Израилден, Италиядан, Франциядан дагъыда башха къралладан) 50-ден аслам адам къарагъанды.

2014-чю джыл алтотур айны 17-де республиканы Баш Совети «О провозглашении Крыма независимым суверенным государством и об особом статусе Севастополя» деген бегимни алгъанды. Ол документде Эресейге Къырымны республика статусда РФ-ны къурамына алыргъа теджелгенди.

Къырымны Кърал Совети джарым айрымканда Украинаны кърал иелигиде турган затла республиканы иелигине кечгенлерини эмда Украинаны 2014-чю джыл байрым (февраль) айны 21-ден сора чыкъган законлары Къырымда кочлерин тас этгенлерини юсюнден бегим алгъанды.

Севастополну Парламентини депутатлары да Севастопол Эресейни къурамына энчи субъектка – федерал дараджалы шахарча – киргени юсюнден бегимни бир ауудан къабыл этгендиле.

2014-чю джыл алтотур (март) айны 17-де РФ-ны Президенти Владимир Путин Къырым Республиканы кишиге бойсунмагъанларыны (независимость) хакъындан декларациягъа къол салынганды.

Алтотур айны 18 – Кърым Эресейни къурамына кирген кюн

ЭРЕСЕЙНИ КЪУРАМЫНДА ЁСЮМ АЛЫБ БАРАДЫ

Алай а, автономияда къуру украин тилин кърал тил этиб баямлагъандыла.

1995-чи джыл Севастополь Къырымны къурамындан чыгъарылыб, анга кърал дараджалы энчи статус берилгенди. 1990-чы джылда Эресей бла Украина Къара тенгиз флотну юлеширге келишгендиле. РФ-ны Къара тенгиз флотну баш базасы Севастополь болганды.

2013-чю джыл абыстол (ноябрь) айда Украинада политика кризис башланады – официал власть къуллукъчула Евросоюз бла ассоциация къурауну юсюнден кесаматха къол салыргъа унамагъандыла. Евроинтеграция джанлы болганла къралны Президенти бла Правительствоуну къуллукъдан чыгъарыргъа излегендиле. Алай бла, Киевде, Украинаны башха шахарлары бла регионларында да къала-балыкъла башланадыла. Адамланы кёбюсю орус тилин хайырландыргъан Автоном Кърым Республиканы властары оппозицияны джакъларга излемегенлерин билдиргендиле.

2014-чю джыл байрым айны 22-де, Украинада кърал тюрленуле болуб, власть оппозицияны къолуна тюшгенди. Украинаны Президенти Виктор Янукович къралдан кетерге керек болганды. Экинчи кюн, байрым айны 23-де, Украинаны Баш Радасы 2012-чи джыл чыкъган «Об основах государственной языковой политики» деген законну къоратханды. Ол закон джамагъатны эм азы бла 10 процентине орус тил ана тил бола эсе, анга регионна дараджа эмда орус тилде сёлеширге эркинлик бере эди. Закон къоратылганы бла Украинада адамлагъа орус тилде сёлеширге къыймай башлайдыла, властха

келгенле кеслери джаратмагъан СМИ-лени, партияланы, бирлешликлени джабыб, неонацист идеологияны джайыугъа салынган тыйгъычланы къоратыб тебрегендиле.

РЕФЕРЕНДУМУ АЛЛЫ БЛА...

2014-чю джыл байрым айны 23-де Къырымны Эресей джанлы болган джамагъаты, джангы украиначы Правительствону политикасын джакъларга унамай, автоном республиканы Баш советини мекъаны аллында митинге чыкъгандыла. Митингге къошулгъанла Къырымны Украинаны къурамындан чыгъарын излегендиле. Аллай митингге Севастополда, Керчде, Къырымны башха шахарларында да ётгендиле.

Байрым (февраль) айны 26-да Симферополда Къырымны Парламентини мекъамы къатында Украинаны властарын джакълагъанла бла Эресей джанлы болганды арасында дауур-суюр башланганды. Ол къалабылакны кёзююнде 2 адам ёлгенди, 30-дан аслам адам да джаралы болганды. Къырымны Баш Советини иши тохтатылганды. Экинчи кюн, адамла чачылыб, Парламент ишин башлагъанында, депутат Анатолий Могилювун правительствосун отставкагъа ашырыб, Къырымны премьер-министри къуллукъгъа «Россое единство» деген бирлешликке башчылыкъ этген Сергей Аксеновун салгъандыла.

2014-чю джыл байрым айны 27-де автоном республиканы Баш Совети Къырымны статусуну юсюнден референдумну 2014-чю джыл хъчаман (май) 25-де бардырыргъа деб бегим алгъанды.

2014-чю джыл алтотур (март) айны 1-де Сергей Аксенов РФ-ны Президенти Владимир Путинден джарым айрымканда къоркъуусулукъну эмда рахатлыкъны баджарыргъа болушлукъ тилегенди. Къырымда джамагъат-политика болум

Аллы 1-чи бетдеди.

XIII-чю ёмюрде ол джерлени Алтын Орда кючлегенди. Алтын Орда чачылганындан сора, XV-чи ёмюрде, Къырымда Осман (Тюрк) империягъа бойсунган Кърым ханлыкъ къуралганды. 1768-чи – 1774-чю джылда Орус-тюрк къзауатда Эресей хорлагъаны бла Тюрк кърал Къара тенгизни теберегине бийлик этгенин къойганды. 1783-чю джыл Екатерина II-чи кесини Буйругъу бла Къырымны, Таманны, Къобанны (биононно Краснодар крайны) онг джагъасын Эресей империягъа къошханды. Бёлек замандан Кърым Таврия губернияны къурамына киргенди. 1783-чю джыл Херсонесни джеринде Севастополь шахар къураыб тебрегенди. Ол Эресейчи Къара тенгиз флотну баш базасы болганды.

1920-чы джылда совет власть бегиб бошагъанындан сора, Кърым РСФСР-ни къурамында автоном республика болганды. 1945-чи джыл Кърым АССР-ни орнуна РСФСР-ни къурамында Кърым область къуралганды. 1948-чи джыл Севастополь энчи административ-мюлк аралыкъ болганды.

УКРАИНАНЫ КЪУРАМИНДА

1954-чю джыл КПСС-ни Ара комитетини биринчи секретары Никита Хрущевну оноуу бла Кърым область, РСФСР-ден чыгъарылыб, Украина ССР-ге берилгенди. Совет Союз чачылганындан сора, 1991-чи джыл, джарым айрымкан Украинаны къурамында къалганды. 1992-чи джылгъа дери Кърым Украинаны автоном республикасы болуб турганды. Алай а, ол джыл байрым (февраль) айда автономияны Баш советни Конституция къураб, Кърым Республиканы кеси башына эркин (суверенный) кърал этиб баямлагъанды. Алай болса да, Украинаны власть къуллукъчулары джарым айрымканы суверенитетин джакъларга унамагъанды. Ол политика дау талай джылны баргъанды. 1998-чи джыл республикада дагъыда бир Конституция къабыл этилген эди. Анга кёре, регион Украинаны къурамында «Автономная Республика Крым» деген статусуна алгъанды.